

AGAIN ON THE LINGUISTIC EXPRESSION OF THE ASPIRATION TOWARDS THE ABSOLUTE IN THE POETRY OF TRAIAN BORZ

Florina-Maria BĂCILĂ
West University of Timișoara

*Abstract : Our paper's aim is to take into consideration the fact that the lyrical universe of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately a less studied writer, author of thousands of poems with mystical approach and of many volumes with memoirs and religious meditation – implies the usage, with stylistic value, of some terms or collocations that refer to living in and for eternity (in accordance with the Christian vision upon this dimension), to the aspiration towards the absolute and immortality. Thus, we will have in view the special connotations of the noun **nemargine**; this is one of the atypical derivatives with the prefix **ne-** that contributes, in the author's works, to the configuration of the lyrical frame and to the construction of the poetical arts. The above-mentioned word highlights mostly figurative meanings (the result being surprising lexical combinations), illustrated through the means of other equivalent elements or elements belonging to the same semantic field. Beyond the simple usage of certain meanings, more or less known, the semantics of this noun emphasizes the author's artistic belief, his vision upon life and Divinity.*

Keywords: derivation, prefix, Semantics, Stylistics, mystical-religious poetry

În cadrul clasei de afixe ale românei, prefixele de negare formează o categorie aparte, a cărei caracteristică o constituie marcarea opoziției negativ / pozitiv. Pe plan morfologic, acestea fac parte din sistemul derivării, iar pe plan semantic – din acela al antonimiei.

De origine slavă, foarte răspândit în toate epocile de dezvoltare a limbii noastre și în toate stilurile, *ne-* este cel mai frecvent și mai productiv prefix de negare în română, cu o complexitate semantică demnă de semnalat (motiv pentru care s-a și bucurat de o atenție specială din partea cercetătorilor), întâlnindu-se, de obicei, la formarea cuplurilor antonimice alcătuite dintr-un termen pozitiv și unul negativ derivat – mijlocul cel mai des utilizat pentru realizarea antonimiei în limba română, pornind de la aceeași rădăcină. *Ne-* fie exprimă negația propriu-zisă, opoziția (totală sau parțială), contrariul (**neadevărat**, **nelămurit**, **nemulțumit** etc.), fie conferă o valoare privativă derivatelor, mai ales în cazul substantivelor abstracte, redând lipsa, absența, insuficiența noțiunii exprimate de bază (**neastâmpăr**, **necurăție**, **necuviință**, **neplăcere**, **nesomn**, **neștiință** etc.)¹. Funcția fundamentală a lui *ne-* este deci aceea de a nega conținutul semantic al bazelor cărora li se atașează, formând cuvinte cu valoare negativă în raport cu noțiunile pozitive corespunzătoare.

În multe contexte, o calitate a formațiilor cu prefixul *ne-* n-o reprezintă însă – din punct de vedere stilistic – numai negarea cuvântului de bază, ci ele sunt marcate expresiv și datorită faptului că, în componența lor, conțin pozitivul din care au fost alcătuite, îl neagă, exprimându-l².

Derivatele cu *ne-* aparțin unui număr mare de clase lexico-gramaticale: astfel, potrivit normelor limbii române, aproape orice substantiv sau adjectiv poate da naștere unui cuvânt

¹ Vezi FCLR II, p. 164.

² Vezi Ion Coteanu, *Creația lexicală în poezia noastră nouă*, în „Limbă și literatură”, II (1956), p. 95-96; Paula Diaconescu, *Concepte moderne în analiza limbii. Implicațiile lor în analiza stilistică a textului literar*, în „Limbă și literatură”, 1974, vol. IV, p. 644-645.

nou cu ajutorul prefixului în discuție; pe lângă aceasta, *ne-* „creează formații nestabile care, în corelație cu corespondentul pozitiv, alcătuiesc construcții expresive”³. Așadar, sub aspect logic, posibilitatea de a crea cuvinte noi prin prefixare cu *ne-* apare teoretic nelimitată⁴, întrucât „conținutul oricărui termen poate admite logic negarea lui prin simplă absență [subl. aut.]”⁵.

Marea productivitate a lui *ne-* în română și complexitatea semantico-stilistică a acestuia permit, îndeosebi în poezia actuală, realizarea unor creații personale ad hoc, extrem de sugestive. Ne referim la atașarea prefixului *ne-* unor substantive concrete sau unor verbe care, în limbajul curent, nu au corespondent antonimic. Din punct de vedere strict lingvistic, fenomenul nu reprezintă o abatere de la regulile generale ale formării cuvintelor, unui anumit lexem putându-i-se adăuga, pentru marcarea negației, prefixul menționat. De altfel, în lirica modernă, derivatele negative nu au, de cele mai multe ori, un echivalent lexical: aceste antonime, rod al creației poeților, sunt întrebuințate în structuri inedite, se abat de la uz, situându-se dincolo de rigorile normei, pe care autorii le încalcă deliberat pentru a obține un maximum de efecte expresive, ilustrând disponibilitățile uluitoare ale derivatelor respective.

*

Am arătat, într-un alt studiu⁶, că, printre formațiile cu prefixul *ne-* utilizate în opera poetică a lui Traian Dorz, dar neînregistrate în lucrările lexicografice, se numără și substantivul *nehotar*, în relație de sinonimie cu altele de acest tip, cum sunt *nemargine* și *nemărginire*. Astfel, *margine* nu acceptă, în mod curent, o eventuală derivare cu prefixul negativ *ne-*, care se atașează, frecvent, unui adjectiv (calificativ sau provenit din participiu), unui verb ori unui termen abstract din punct de vedere semantic, pentru a releva o valoare negativă, un antonim al acestuia. În poezia dorziană, am identificat însă patru ocurențe ale derivatului *nemargine* < *ne-* + *margine* – termen de origine latină (< lat. *margo*, *-inis*), glosat în dicționare astfel: „(urmat, de obicei, de determinări în genitiv sau introduse prin prepoziția *de* și în opoziție cu *mijloc*, *centru*) parte extremă a unui teren, a unei suprafețe, a unei regiuni, a unei localități etc.”; „punct inițial sau final al unei suprafețe, al unui lucru etc.; capăt, extremitate, sfârșit”; „(fig.) limită, punct extrem până la care se poate concepe, admite sau până la care e posibil ceva”; „(înv. și pop., spec.) teritoriu de graniță; frontieră, hotar”⁷. Derivatul amintit este înregistrat numai în câteva dintre dicționarele consultate de noi, cu mențiunea „(rar) *nemărginire*”⁸ – o glosare prin intermediul unui cuvânt din aceeași familie

³ DLRM, s.v.; vezi aceeași idee în MDE, s.v.

⁴ În acest sens, în lucrarea *Negația în limba română*, București, Editura Fundației România de Măine, 2003, p. 163, Constantin Dominte arată că, „în limba vorbită, orice cuvânt, în principiu, poate fi derivat cu prefixul *ne-*, luând naștere ceea ce am putea numi «derivate libere»”; cf. și Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, Editura Humanitas, 1996, p. 172: „De altfel, în cazul lui *ne-*, nu cuvintele gata făcute sunt vrednice de reținut, ci *capacitatea* [subl. aut.] prefixului de a face cuvinte, ba chiar de a face tot ce-i place, ca tăgadă, în vorbirea noastră vie.”; *ne-*, „neagă tot ce vrei, cu o ușurință pe care n-o găsești lesne în alte limbi, ba dă îmbinări expresive, poate fără echivalent [...]. Căci într-adevăr cu *ne-* te joci de-a negatul în toată împărăția vorbirii.” (idem, *ibidem*, p. 173).

⁵ Paula Diaconescu, *op. cit.*, p. 644; cf. și Simona Constantinovici, *Palimpseste arheziene. Curs de lexicologie aplicată*, Timișoara, Editura Politehnica, 2005, p. 191-206 *passim*.

⁶ Vezi studiul nostru *Notes about the Linguistic Expression of the Aspiration towards the Absolute in Traian Dorz's Poetry*, în Iulian Boldea (editor), *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives*. Section: *Literature*, Târgu-Mureș, Editura Arhipelag XXI, 2014, p. 1152-1162.

⁷ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, Șăineanu, DU, CADE, MDE, NDU, CDER 5102, s.v.

⁸ Vezi DLR, MDA, DEX, NDU, s.v.

lexicală, dar mult mai cunoscut și mai des întrebuințat (ca, de altfel, și adjectivul *nemărginit*)⁹. Toate lucrările lexicografice indică drept sinonime (figurate) ale substantivului *nemargine* lexemele *capăt*, *hotar*, *limită*, *sfârșit*; așadar, semantismul lui implică lipsa oricăror limite, mai bine zis, negarea lor¹⁰.

Acesta este și cazul unui fragment dintr-o poezie dedicată simbiozei unice dintre Adevărul absolut, generator de eliberare spirituală (ca atribut suprem al Divinității)¹¹, și „Eterna Iubire”¹² – o altă dimensiune de necontestat a acesteia, situată pe aceleași coordonate ale infinitului; o atare legătură indestructibilă conturează, din perspectiva veșniciei, însăși esența Dumnezeirii¹³: „Adevărul, Legea Firii / Veșnicului Savaot, / ca **Nemarginea** Iubirii, / biruie și-ntrece tot.” (CA 149, *Adevărul, Legea Firii*¹⁴).

Alteori, pentru valențele semantice legate de absența limitelor în iubire, ca trăsătură definitorie a lui Dumnezeu (cf. *I Ioan* 4: 8, 16) și, în consecință, a celor credincioși, autorul întrebuințează, pe lângă formațiile cu prefixul *ne-* din această sferă, fie locuțiunea (adjectivală / adverbială) *fără (de) margini* „care este sau pare a fi nelimitat”; „(în chip) nesfârșit, nemărginit, nestăvilit, infinit, imens”; „foarte mare, foarte întins”; „foarte puternic, foarte mult, intens”¹⁵; „(metaforic) atotputernic și veșnic”¹⁶: „... Toate gândurile mele, doar iubire, / împletite-n rugăciune liniștit, / se înalță printre lacrimi, mulțumire / peste ceruri, pân’ Acolo, dăruire / Inimii ce **fără margini m-a iubit!**” (Cînd 106, *Când gândesc...*); „– O, cum aş vrea să-mi cresc un suflet / mai nalt ca tot ce-i omenesc, / cu el adânc și **fără margini**, / cât pentru toți, să Te iubesc!” (CCm 98, *O, cât de vrednic*); „Mi-a sfințit odată fața / dulcea-I sărutare, / dorul după El de-atuncea / crește tot mai mare – / **fără margini**, fără moarte, crește tot mai mare.” (CCm 150, *Unde-i Domnul meu?*), fie construcții (cu aceeași semnificație) conținând unul dintre verbele *a avea* și *a fi* la forma negativă, urmate de substantivul *marginine* (pl. *margini*) și / sau de un sinonim al său (în structuri deseori redundante): „veniți – **Iubirea n-are margini**” (PD 6, *Pășune dulce e Cuvântul*); „C-a Ta iubire **n-are margini**, / nici început și

⁹ Cf. Ecaterina Mihăilă, *Formațiile negative cu prefixul ne- din cadrul grupului nominal în poezia română actuală*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXXV (1984), nr. 4, p. 337, unde se precizează că „substantivele cu prefixul *ne-* au, în marea lor majoritate, un corelat adjectival sau verbal (adică, de la aceeași temă, există un adjectiv sau un verb). Cel mai adesea corelatul este format pe terenul limbii române.”

¹⁰ Valențele semantice ale derivatului *nemargine* sunt valorificate și în lirica eminesciană – cf., în acest sens, următoarele fragmente din poemul *Feciorul de împărat fără de stea*: „orice om în lume / Pe-a cerului **nemargini** el are-o blândă stea” (M. Eminescu, *Poezii. I. Ediție critică* de D. Murărașu, București, Editura Minerva, 1982, p. 156); „A pus în tine Domnul **nemargini** de gândire.” (idem, *ibidem*, p. 159); „aste mari **nemargini** unde gândiri ca stele / Lin înfloresc” (idem, *ibidem*, p. 159).

¹¹ Ideea este reflectată în mai multe pasaje biblice, îndeosebi în *Cartea Psalmilor* (vezi, de pildă, *Psalmii* 30: 25; 50: 7; 118: 86); cf. și *Ioan* 1: 14, 17; 8: 32; 18: 37 sau *Ioan* 14: 6: „Iisus i-a zis: Eu sunt Calea, **Adevărul** și Viața.”; *Ioan* 17: 17: „cuvântul Tău este **Adevărul**.” (trimiterile la textele biblice conțin titlul cărții respective, urmat de numărul capitolului și al versetului / al versetelor la care se face referire).

¹² Această sintagmă reprezintă titlul unui volum al lui Traian Dorz conținând meditații religioase și publicat la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului”, 2007.

¹³ De altfel, conform preceptelor scripturistice, dragostea însăși se bucură de adevăr (cf. *I Corinteni* 13: 6); pentru ideea dualității *Adevăr / Iubire*, cf., de pildă, CDr 82-83, *O, Doamne, fericit e-aceia*; CCnț 111-112, *Din Adevăr și din Iubire*; CCnț 164, *O, Adevăr* (vezi *infra*, nota 14).

¹⁴ Spre a nu îngreuna parcurgerea referințelor bibliografice, am optat, în lucrarea de față, pentru notarea, în text, a trimiterilor (cu abrevieri) la volumele (aparținând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvențele lirice, urmate de numărul paginii (paginilor) la care se află fragmentul respectiv și de titlul poeziei. Toate sublinierile din versurile citate ne aparțin.

¹⁵ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, CADE, MDE, NDU, s.v. *marginine*.

¹⁶ DLPE, s.v. *marginine*.

nici sfârșit, / că nimeni și nimic, ca Tine, / nu-i vrednic a mai fi iubit.” (CCm 60, *Iisuse, când purtat de patimi*); „Te voi slăvi de-a pururi mereu mai fericit, / că-n dragostea cerească **nu-s margini**, / nici sfârșit.” (CNoi 83, *O, n-am să uit*); „Numai Ție, Doamne,-Ți sunt [sic!] / mai dator iubire / cât **nu sunt** pe-acest pământ / **marginii și oprire**.”¹⁷ (CBir 100, *Numai Ție, Doamne*); cf. și următoarele versuri care susțin cele menționate mai sus, subliniind unicitatea dragostei omului pentru Creatorul său, în corelație directă cu existența Lui dintotdeauna și într-o oarecare antiteză cu iubirea de semeni: „– Dar în iubirile acestea, / în toate-i un hotar ceresc, / **o margine** la care toate / se sting, se șterg și se sfârșesc, // Numa-n iubirea Ta, Iisuse, / n-am nici hotar și nici sfârșit, / pe Tine Te iubesc atâta / pe cât ești Tu: Nemărginit.” (CCm 97, *Iubesc pe-ai mei*). În definitiv, dragostea este singura care conferă sufletului dimensiuni eterne, umplându-l de bucuria de a fi și de a dăru, de înfinita frumusețe a chemării spre trăirea continuă în lumina poruncilor lui Dumnezeu, El Însuși echivalent, prin definiție, cu Iubirea nemuritoare – condiția sine qua non a miracolului vieții: „O, ești Frumos cum e Iubirea, / dumnezeiescul Har slăvit, / Iubirea care, ca și Tine, / e fără marginii și sfârșit!” (CCm 143, *În fața Ta plec ochii umezi*).

O componentă fundamentală a multor creații poetice ale lui Traian Dorz o reprezintă relevarea caracterului atotputernic al Divinității, în afara oricăror granițe ale timpului sau ale spațiului, în contrast cu natura umană, supusă vremelniciei, altfel spus, evidențierea ideii de autoritate deplină (cf. *Faptele Apostolilor* 17: 28) a Celui ce, în fața provocărilor cotidianului, îl ajută pe om să depășească frontierele sinelui, învățându-l să-și asume cu demnitate și cu speranță ascensiunea spirituală, să aștepte împlinirea neîntârziată a promisiunilor Lui, ca o încununare a tuturor sacrificiilor necesare pe drumul credinței (cf. *I Corinteni* 2: 9); în atari situații, se utilizează fie derivatul *nemargine*: „Nălțarea duhului ne-nvins, / renașterea din jale, / hotarul încă necuprins, / răsplata Țelului atins: / – **Nemarginile** Tale!” (CCm 118, *Suspinurile Tale*), fie grupuri verbale similare cu cele discutate anterior, mai ales în construcții frastice care, din perspectivă semantico-pragmatică, indică opoziția, prin intermediul coordonării adversative: „Că-n noi e totul mărginit, / dar Tu **n-ai marginii, nici sfârșit**.” (CCm 50, *Noi Te dorim*); „Tu nu ai pentru mine, / Iisuse, -un stăvilar, / eu nu știu pentru Tine / un Timp sau un hotar. / Ajung un «nu se poate», / la tot ce știu acu’... / O margine-mi au toate / – Iisus, Tu însă nu!...” (CÎnv 83, *Tu nu ai pentru mine*).

De altfel, numeroase alte secvențe lirice potențează, în aceleași maniere, atributele de prim rang ale Creatorului, printre care se înscrie absența limitelor ce vizează inclusiv darurile inestimabile oferite de grația divină celor credincioși și reflectate, cum e firesc, dincolo de orice bariere, în modul lor specific de a ființa: „pacea **fără marginii**” (CÎnd 13, *Slăvită-mpărăție-a păcii*); „mila Domnului e **fără marginii**” (CÎnd 74, *Mai este încă har...*); „harul **fără marginii**” (CCm 25, *Iisuse Drag, ce Crucea*); „Ți-aș striga de-adânc din suflet / nu știu cum iubirea / care-mi nălță și-mi lumină / viața și simțirea – / fericindu-mi **fără marginii** viața și simțirea.” (CCm 156, *Ce fierbinte e iubirea*); „haru-Ți **fără marginii**” (CÎnv 42, *Cu Tine-am să mă laud*); „harul **fără marginii** al lui Hristos” (CVeșn 22, *O, dragoste respinsă*); „bucuria / cea **fără marginii** și fără sfârșit.” (CNoi 175, *Sfârșească-se frumos*); „O, cerul **fără marginii** / al ochiului curat, / ce dulce-a fost naintea / căderii în păcat” (CCnț 18, *O, cerul fără marginii*); „crede **fără marginii**” (CViit 109, *Nu mai este nimeni*); „Dacă Domnul **fără marginii** e-n Puternicia Sa, / cere-I, dar și El îți cere o credință tot așa.” (CViit 110, *Nu mai este nimeni*); „bucuria noastră / **să n-aibă marginii, nici sfârșit**.” (CÎnd 69, *Ne-ai cercetat*); „răbdarea mea **să n-aibă marginii**” (CA 156, *O, Duh Preasfânt*); „Cât de bogat ești Tu,

¹⁷ De remarcat, în aceste versuri, nuanța intensității maxime, relevată prin intermediul unei propoziții circumstanțiale cantitative (o relativă fără antecedent introdusă prin adverbul relativ *cât*) având verbul predicat *a fi* la forma negativă, urmat de pluralul *marginii* și de un sinonim contextual al acestuia, cu funcție sintactică de subiect multiplu.

Părinte! / – noi cerem, iar Tu dai și dai, / și bunătatea-Ți nu sfârșește, / și **marginii** îndurării **na-ai**” (CVeșn 107, *Cât de bogat ești Tu...*).

Alteori, spre a reda nuanța de superlativ absolut în relație cu mesajul desființării limitelor în ceea ce privește revărsarea darurilor lui Dumnezeu, înfăptuirea miracolelor în viața urmașilor Săi din toate vremurile și din toate locurile, se întrebuițează fie un alt verb din această sferă semantică, în asociere cu pluralul *marginii*: „curajul meu **să-ntreacă marginii**” (CÎnv 160, *O, ce divin!...*), fie un grup prepozițional incluzând prepoziția *peste*: „Tot astfel, Doamne,-i revărsarea / de har și binecuvântări / ce-mi umple **până peste marginii** / a' inimii adânci cămări.” (CCm 100, *Iisus, Oceanul Fericirii*), fie o sintagmă formată din verbul *a fi* și adjectivul *necuprins*, care, prin sensul lui, trimite la ilimitarea în spațiu, în timp, în intensitate („nelimitat, nemărginit, nesfârșit, infinit, imens”; „neînțeleș, nepătruns; (înv.) neajuns, necunoscut”¹⁸): „Oricât să gândesc la multul / și de mari minuni știut, / **marginile-ș necuprinse**, / număr-u necunoscut, / căci prin toate-i luminos / Taina Harului: Hristos.” (CNem 148, *Oricât să ascult*).

Mai mult decât atât, pentru a-L numi pe Iisus Hristos – Sursa vieții celei adevărate, Dătătorul de lumină, de bucurie, de cântec și iubire, de curaj și înțelepciune – și pentru a sublinia, astfel, concomitent, cele două naturi ale Sale (omenească și dumnezeiască), autorul apelează, în unele creații lirice, la anumite grupuri nominale (care pot fi considerate nume proprii compuse, cu rol de subiect, nume predicativ sau apozitie) având drept centru un substantiv din câmpul semantic al nelimitării ori pronumele semiindependent *cel* (grafiat cu majusculă). Aceste structuri punctează câteva note definitorii ale lui Iisus – întruparea și nașterea minunată din Fecioara Maria, misiunea Lui de esență divină și sacrificiul de neegalat de pe Golgota, alături de nemărginirea, unicitatea și eternitatea Sa: „Iisuse, **Mare fără marginii** / de binecuvântări și har” (CCm 33, *Iisuse, Mare fără marginii*); „Minune și Taină e Sfânta-Ntrupare, / când **Cel-Fără-Marginii** Se strânge-ntr-o zare” (MT 25, *Minune și Taină*); „Tu, Iisuse, Tu ești unicul Izvor / al vieții lumii, Soare fără nor, / **Zare fără marginii**, Cântec și Fior, / dragostea nestinsă, nesfârșitul zbor” (MT 165, *Minunat Iisuse*) – toate primate, uneori, ca un conglomerat de aparente contraste, căci Hristos e atotprezent, deși (în mod paradoxal) poate încăpea în sufletul omului¹⁹, este veșnic, nu însă și inaccesibil setei noastre de nemurire; ideea este accentuată, în poezia dorziană, și printr-o propoziție exclamativă ce redă gradul maxim al însușirii exprimate de locuțiunea adjectivală cu funcție de nume predicativ, al cărei accent o plasează în registrul afectiv: „Cât ești de pretutindeni / și totuși cât de-ascuns, / **cât ești de fără marginii** / și totuși ne-ndeajuns” (CÎnv 179, *Iisuse, Dumnezeul*). Și discipolii Săi conștientizează imperativul de a-și depăși, în unitatea credinței, condiția umană, inerent supusă unor tipare existențiale, de a se elibera de granițele comune ale eului pentru a-L putea sluji pe deplin: „Numai înfrățiți învingem / luptele de-aici, de jos, / numai **liberi de-orice marginii** / suntem robii lui Hristos.” (CŪrm 153, *Pacea sufletului nostru*). Iar în fața infinitei iubiri primordiale a Cerului (vezi *I Ioan* 4: 19), reflectată concret în harul cu care ea îi înconjoară pe pământeni, omul nu poate răspunde decât printr-o puternică dragoste jertfitoare, care să învingă moartea și efemeritatea cotidianului: „– și Tu meriți **cât nu-s marginii**, / și Ți-aș da și nu știu cât, / bogăția Milei Tale / mi-a făcut atât, atât!” (CNoi 85, *Cum voi răsplăti?*²⁰).

*

În alte cazuri, derivatul *nemargine* nu se referă la o trăsătură a caracterului Divinității, ci are un înțeles concret, și anume „spațiu / întindere fără limite”; iată, în acest sens, o

¹⁸ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, MDE, NDU, s.v.

¹⁹ Cf. *Luca* 17: 21; Iosif Trifa, *600 istorioare religioase*, ediția a V-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007, p. 43-44.

²⁰ Cf. și *supra*, nota 17.

secvență ce conturează sugestiv imaginea răsplătirii inimaginabile pe care, în concepția creștină, așteaptă să o primească, la sfârșitul veacurilor, credincioșii ce și-au dedicat plener viața lui Dumnezeu, asumându-și această misiune pe pământ, în pofida oricăror sacrificii: „Culesul roadelor răbdării / va-ncepe în curând, grăbiți! / – întregi **nemarginile** zării / nu vor cuprinde cât primiți.” (CDr 156, *Culesul roadelor răbdării*). Însăși trăirea copleșitoare din ceasul de taină al împărtășirii, în rugăciune, cu Hristos anulează barierele temporale și spațiale; structura strofei devine aproape redundantă, de reținut fiind construcția cu *de* antepusă locuțiunii adjectivale, în care adverbul *atât* are semnificație de cantitativ nedefinit, utilizat pentru aprecierea graduală superlativă, dublată de o intonație specială cu caracter exclamativ²¹: „Afundă-ne, Iisuse, atunci în tot Cuprinsul / atât de fără margini și-atât de fericit, / să ardă-n veci din sine de-a pururi nemaistinsul / fior al însoțirii în care ne-am unit!” (CVeșn 9, *O, glasul meu cel veșnic*).

În lirica lui Traian Dorz, am identificat, de asemenea, mai multe ocurențe ale grupurilor nominale având drept centru substantivul *marginine* (pl. *margini*) și determinantul *lume* în acuzativ sau în genitiv, sintagme actualizând accepțiile „limită a pământului, privit ca întindere”, „întregul univers”, „foarte departe”²²: „O, morți rămași pe funduri de-ocean îndepărtat, / nainte de-a ajunge corabia la Țintă, / voi, cei ce către **marginile de lumi** v-ați avântat / și n-a putut ispita, nici iadul să vă mintă!...” (CA 109, *O, morți rămași!*...); „Merg cu-Adevărul și Iubirea / **la marginile lumii** chiar, / dar fără ele-oricine-ar zice, / nu pot și nu pot... în zadar!” (CCnț 112, *Din Adevăr și din Iubire*); de altfel, și Sfânta Cruce este considerată, sugestiv, elementul de bază care unește punctele cardinale: „Cheie care **cele patru margini ale lumii**-nchizi” (CA 130, *Taina Crucii*). Prin urmare, cei care au primit în viața lor revelația minunată izvorâtă din strălucirea inconfundabilă a harului divin sunt chemați să o transpună în starea de rugăciune și în creația nemuritoare, răspândind, la rândurile, pretutindeni, în lungul și latul pământului, ba chiar dincolo de limitele firescului spațial, „lumina cunoștinței de Dumnezeu”, precum odinioară Sfinții Apostoli: „Deschide-te-n spre Soare tu, suflete trezit, / cuprinde-i tot șuvoiul de taine și lumini / și fă-le-n tine lacrimi și cântec strălucit, / **nemarginile** lumii cu ele să-nsenini.” (EP 51, *Izvoarele Luminii*).

*

După cum se poate observa, formațiile atipice cu prefixul *ne-* cunosc o frecvență notabilă în opera lui Traian Dorz, antrenând (în ocurențele pe care le-am identificat) mai ales accepții figurate, ilustrate și prin intermediul unor sinonime ale acestora, cum sunt, de pildă, derivatele *nehotar* și *nemărginire* (aparținând aceleiași sfere semantice), locuțiunea (adjectivală / adverbială) *fără (de) margini* sau construcțiile alcătuite din *a avea ori a fi* la forma negativă și bazele de la care s-au format derivatele menționate²³. Comparativ cu perifrazele, formațiile prefixate (unele dintre ele obținute, ca rezultat al tendinței de economie în limbă, prin contragerea unor grupări echivalente cu semnificație negativă sau privativă) dispun, în general, de un plus de inedit și de expresivitate, motiv pentru care sunt și preferate

²¹ Vezi * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 163.

²² Vezi DLR, MDA, MDE, NDU, s.v. *marginine*.

²³ Câteva dintre ocurențele acestor structuri au fost amintite și / sau discutate în studiul de față. Date fiind condițiile în care a circulat ori s-a tipărit, de-a lungul timpului, creația lirică dorziană, nu am putut cita fragmente din „edițiile” princeps, deci este posibil ca unele dintre aceste ocurențe să fi fost inexacte sau neconforme cu originalul, iar altele să fi fost omise, din aceleași motive obiective. Opera poetică a lui Traian Dorz a apărut în mai multe volume, ce se constituie într-o ediție de popularizare, la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului”, în perioada 2004-2010 (deși părți din ea – reluate ulterior – au fost publicate și înainte de 2004, la aceeași editură), fără să existe, din păcate, o ediție critică a acesteia – demers de importanță majoră pentru studierea anumitor elemente lexicale sau a unor construcții gramaticale cu potențial expresiv.

în lirica modernă. Desigur, nu în numărul aparițiilor lor în context stă capacitatea creatoare a poetului, ci în poziția pe care el le-o asigură, în anumite construcții, față de alte elemente. Acest fapt contribuie la configurarea textului și la construcția artelor poetice, dovedind, încă o dată, că studiul lexicului unui poet constituie una dintre modalitățile cele mai adecvate pentru a-i înțelege crezul artistic, orientările și filozofia de viață, intensitatea cu care percepe lumea, experiențele neașteptate de tot felul, precum și modul lui specific de a le transpune în imagini poetice.

Dacă „orgoliul scriitorului nu este de a spori numărul cuvintelor din dicționar, ci de a triumfa asupra înțeleșurilor ferecate în ele”²⁴, atunci, cu certitudine, nu trebuie ignorate valențele multiple generate de întrebuintarea lui *nemargine* în combinații lexicale surprinzătoare. Pe lângă faptul că termenul este înregistrat sporadic în lucrările lexicografice (sau lipsește, deși, practic, e posibil să existe ca atare), analiza fragmentelor în care acesta apare relevă faptul că el se înscrie în rândul formațiilor cu *ne-* ce exprimă, în realitate, o idee afirmativă²⁵, de cele mai multe ori însoțită de efecte stilistice: „Negația *desființează* [subl. aut.], dacă e luată în înțelesul ei absolut. Dar în înțelesul ei obișnuit negația *respinge* [subl. aut.]; într-o privință poți spune [...] că negația doar *restrânge* [subl. aut.]; în orice caz, fie că atacă însuși faptul de a fi sau numai felul de a fi, negația *suspendă* [subl. aut.]”²⁶. Iar în lirica dorziană, prin atașarea prefixului *ne-* substantivului *nemargine*, se suprimă (în direcție semantic pozitivă!) limitele (și limitările), sfidându-se, astfel, normele și granițele impuse de dimensiunile lumii fizice, ale spațiului și ale timpului, dar nu ca rezultat al intenției de distrugere a unor precepte general valabile, ci ca propensiune înspre eternitatea lipsită de constrângerile adesea artificiale ale acestei existențe, ca năzuință a contopirii cu întregul univers, guvernat de plenitudinea prezenței lui Dumnezeu: „Limitele nu vin să despartă, ci să contureze o făptură, iar ele exprimă astfel plinătatea, făcută prin ele să țină. [...] Când e înfrânt diavolul? Atunci când, înțelegând că totul are hotare, știi să transformi limitația într-una ce *nu* [subl. aut.] limitează; când așadar nu e vorba de limitația de care fugi neîncetat, ci de aceea la care poți rămâne neîncetat. Diavolul e înfrânt când hotarul vine dinăuntru, nu din afară; când ai nelimitația înăuntru și nu în afara hotarelor.”²⁷.

De altfel, universul liricii lui Traian Dorz implică întrebuintarea, pe scară largă (și cu rol stilistic), a unor termeni ori sintagme care trimit la perspectiva trăirii întru eternitate (în acord cu viziunea creștină asupra acestei dimensiuni), la aspirația spre absolut și spre nemurire; iată, în acest sens, ce scrie într-una dintre artele lui poetice: „Voi trăi în orice cântec, – orice frunză-mi va fi soră, / orice fir de iarbă – prieten, orice seară – auroră, / orice foșnet – frate dulce, casă-mi va fi orice zare, / căci prin toate trece veșnic harfa mea nemuritoare.” (CVeșn 93, *Nu-mi acoperiți mormântul*). Să nu uităm că autorul a preconizat ca integrala creației sale lirice să se intituleze *Cântări Nemuritoare*...

BIBLIOGRAFIE

Băcilă, Florina-Maria, *Notes about the Linguistic Expression of the Aspiration towards the Absolute in Traian Dorz's Poetry*, în Iulian Boldea (editor), *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives*. Section: *Literature*, Târgu-Mureș, Editura Arhipelag XXI, 2014, p. 1152-1162.

²⁴ Ștefan Munteanu, *Creația lexicală în limba literaturii*, în „Orizont”, XX (1969), nr. 11, p. 80.

²⁵ Ni se pare oportună, în acest sens, următoarea constatare: „E ceva curios în negația românească: uneori *nu desființează, ci înființează* [subl. n. – F.-M.B.]” (Constantin Noica, *op. cit.*, p. 170).

²⁶ Idem, *ibidem*, p. 178-179; cf. și idem, *ibidem*, p. 174: „*ne-* are o independență [subl. aut.] suverană, care-l face să tăgăduiască totul nebunește”.

²⁷ Idem, *ibidem*, p. 208-209.

CADE = Candrea, I.-A., Adamescu, Gh., *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-A. Candrea. Partea a II-a: *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, Editura Cartea Românească, [1926-1931].

CDER = Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu-Marin, București, Editura Saeculum I.O., 2001.

Constantinovici, Simona, *Palimpseste argheziene. Curs de lexicologie aplicată*, Timișoara, Editura Politehnica, 2005.

Coteanu, Ion, *Creația lexicală în poezia noastră nouă*, în „Limbă și literatură”, II (1956), p. 89-108.

Diaconescu, Paula, *Concepte moderne în analiza limbii. Implicațiile lor în analiza stilistică a textului literar*, în „Limbă și literatură”, 1974, vol. IV, p. 639-648.

DEX = * * *, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

DLPE = * * *, *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, sub redacția acad. Tudor Vianu, București, Editura Academiei, 1968.

DLR = * * *, *Dicționarul limbii române*, serie nouă, tomul VI (M), București, Editura Academiei, 1965; tomul VII, partea 1, litera N, București, Editura Academiei, 1971.

DLRLC = * * *, *Dicționarul limbii române literare contemporane*, volumul al III-lea, M – R, București, Editura Academiei, 1957.

DLRM = * * *, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei, 1958.

Dominte, Constantin, *Negația în limba română*, București, Editura Fundației România de Măine, 2003.

FCLR II = * * *, *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele*. Redactori responsabili: Al. Graur și Mioara Avram, București, Editura Academiei, 1978.

GALR I = * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005.

MDE = * * *, *Mic dicționar enciclopedic*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

MDA = * * *, *Micul dicționar academic*, volumul III, literele I – Pr, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003.

Mihăilă, Ecaterina, *Formațiile negative cu prefixul ne- din cadrul grupului nominal în poezia română actuală*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXXV (1984), nr. 4, p. 333-344.

Munteanu, Ștefan, *Creația lexicală în limba literaturii*, în „Orizont”, XX (1969), nr. 11, p. 78-80.

Noica, Constantin, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, Editura Humanitas, 1996.

NDU = Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române*, ediția a II-a, București – Chișinău, Editura Litera Internațional, 2007.

Șăineanu, DU = Șăineanu, Lazăr, *Dicționar universal al limbii române*, ediția a V-a, revăzută și adăugită, Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1925].

SURSE

CA = Dorz, Traian, *Cântarea Anilor*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.

CBir = Dorz, Traian, *Cântarea Biruinței*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.

- CCm = Dorz, Traian, *Cântarea Cântărilor mele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- CÎnv = Dorz, Traian, *Cântarea Învierii*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- CVeșn = Dorz, Traian, *Cântarea Veșniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- CViit = Dorz, Traian, *Cântarea Viitoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
- CDr = Dorz, Traian, *Cântări de Drum*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
- CÎnd = Dorz, Traian, *Cântări Îndepărtate*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2004.
- CNem = Dorz, Traian, *Cântări Nemuritoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- CNoi = Dorz, Traian, *Cântări Noi*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
- CCnț = Dorz, Traian, *Cântările Căinței*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
- CUrm = Dorz, Traian, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- Dorz, Traian, *Eterna Iubire*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- EP = Dorz, Traian, *Eternele poeme*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010.
- MT = Dorz, Traian, *Minune și Taină*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
- PD = Dorz, Traian, *Pășunile dulci*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
- Eminescu, M., *Poezii. I*. Ediție critică de D. Murărașu, București, Editura Minerva, 1982.
- Trifa, Iosif, *600 istorioare religioase*, ediția a V-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.